

Ľubomír Ftáčnik

(* 1957)

V roku 1957 sa v Bratislave narodil jeden z významných slovenských šachových majstrov, Ľubomír Ftáčnik. Tomuto gentlemanskému športu sa venuje od svojich 13 rokov. Začínal v bratislavskom klube Slovan, ktorému ostal verný po celý svoj život. Má na konte niekoľko majstrovských titulov. Juniorským majstrom Európy sa stal v roku 1977 a v tom istom roku získal titul medzinárodného majstra. V roku 1980 sa stal veľmajstrom, ako druhý Slovák po Janovi Plachetkovi. Štyrikrát bol majstrom Československa, na šachovej olympiáde reprezentoval Československo sedemkrát a Slovensko jedenásťkrát. V roku 2002 získal titul majstra Slovenska a v roku 2015 aj vďaka jeho skvelému výkonu získalo Slovensko zlaté medaily na tímových majstrovstvách sveta seniorov v Drážďanoch. Počas svojho života vďaka šachu veľa cestoval, no napriek tomu výrazne pocítil znovuzískanie slobody pohybu pre všetkých Čechoslovákov v roku 1989. Dodnes spomína, ako ním prežívané emócie počas Nežnej revolúcie nevedeli pochopiť jeho športoví kolegovia zo zahraničia, ktorí podobné obmedzenia, aké sme mali v Československu, nezažili na vlastnej koži. Takisto si veľmi váži slobodu slova a slobodu tlače, vďaka ktorej si konečne môže bez problémov zadovážiť knihy, ktoré chce. V súčasnosti sa naďalej venuje šachu, pracuje pre firmu tvoriacu databázu šachových partíí. Okrem toho učí ľudí z celého sveta hrať šach a je autorom niekoľkých kníh o šachu.

 podcast

 príbeh

Aktivita 1: Zakázané knihy

Cieľová skupina:

základná a stredná škola

Časová dotácia:

4 vyučovacie hodiny + práca doma

Téma:

príbehy 20. storočia, sloboda tlače, cenzúra, obľúbené knihy, zakázaná literatúra

Cieľ:

Zoznámiť žiakov s obmedzovaním slobody tlače v druhej polovici 20. storočia v Československu. Rozvíjať záujem o literatúru. Lepšie porozumieť dopadu „veľkých dejín“ na životy jednotlivcov. Prepojiť minulosť so súčasnosťou.

Pomôcky:

štandardné vybavenie školskej triedy

Postup:

1. časť: Obľúbená kniha

(časová dotácia: 1 vyučovacia hodina)

- Žiakom zadáme úlohu priniesť na ďalšiu hodinu ich obľúbené knihy.
- Na začiatku hodiny pozveme žiakov posadať si do kruhu, ideálne na koberec v triede, ale postačia aj stoličky. Cieľom je navodiť pohodovú atmosféru.
- Učiteľ/ka začína aktivitu. Krátko predstaví svoju obľúbenú knihu. Počas jeho/jej rozprávania kniha koluje medzi žiakmi.
- Následne pozve k predstaveniu obľúbenej knihy niekoho z prítomných.
- Súčasťou predstavenia obľúbenej knihy by mali byť tieto informácie: autor, názov, rok vydania, stručné zhrnutie obsahu knihy, jej hlavnej myšlienky, zdôvodnenie, prečo danú knihu žiak/žiačka považuje za svoju obľúbenú.
- Po tom, čo dostanú priestor všetci prítomní, žiakom poďakuje za ich prezentácie a položí otázku, či ich niekto ovplyvňuje v tom, čo môžu čítať a čo nie.
- Učiteľ/ka ďalej vedie diskusiu napríklad týmito otázkami: Sú na svete krajiny, v ktorých sú ľudia obmedzovaní v tom, čo môžu čítať a čo nie? Ak áno, ktoré? Z akých dôvodov? Boli aj na našom území obdobia, počas ktorých bolo obmedzované, čo mohli ľudia čítať a čo nie? Čo chápete pod pojmom cenzúra?
- Premostí k predstaveniu pamätníka, ktorý časť svojho života prežil v totalite, počas ktorej bola obmedzovaná sloboda v rôznych oblastiach života, napríklad aj sloboda tlače.
- Zadá žiakom domácu úlohu prečítať si príbeh pamätníka a vypočuť prislúchajúce audionahrávky v jeho profile.

2. časť: Zakázaná kniha

(časová dotácia: 3 vyučovacie hodiny)

- Na ďalšej hodine učiteľ/ka so žiakmi krátko zrekapituluje informácie o pamätníkovi.
- Zdôrazní pamätníkov výrok z audionahrávky č. 1, v ktorej spomína zažité obmedzovanie slobody tlače.
- Žiaci sa rozdelia na troj- alebo štvorčlenné skupiny.
- Úlohou každej skupiny bude vyhľadať jednu knihu, ktorú nebolo možné vydávať, predávať alebo inak distribuovať v Československu počas komunistickej totality.
- Knihu si následne požičajú z knižnice, prečítajú a pripravia o nej krátku prezentáciu pre spolužiakov.
- Prezentáciu prác jednotlivých skupín naplánujeme v dostatočnom časovom odstupe, aby si knihu stihli požičať a prečítať.
- V každej prezentácii by okrem iného malo zaznieť, z akých dôvodov bola daná kniha v určitom období komunistickej totality na našom území zakázaná.

Reflexia:

Učiteľ/ka sumarizuje dôvody zakázania jednotlivých publikácií, ktoré odznali v prezentáciách. Otázkami vedie žiakov k tomu, aby formulovali, čo chcela vládna strana dosiahnuť obmedzovaním slobody tlače. Na záver sa vráti k úvodnej aktivite o obľúbených knihách a pýta sa žiakov, či by ich obľúbené knihy prešli cenzúrou vládnucej komunistickej strany počas totality v druhej polovici 20. storočia, teda či by si ich mohli kúpiť alebo inak beztriestne zaobstaráť vo vtedajšom Československu.

Aktivita 2: Cestovanie do zahraničia pred Nežnou revolúciou a po nej

Cielová skupina:

základná škola a stredná škola

Časová dotácia:

3 vyučovacie hodiny + práca doma

Téma:

príbehy 20. storočia, cestovanie, obmedzenie slobody pohybu a pobytu

Cieľ:

Priblížiť žiakom rozdiel v cestovaní do zahraničia dnes a počas komunistickej totality v Československu. Poukázať na dôležitosť zachovania slobody pohybu a pobytu. Spoznať pamätníkov 20. storočia vo svojom okolí a bližšie sa zaujímať o ich vnímanie minulosti. Pozrieť sa na minulosť nie len cez veľké dejiny, ale tiež cez skúsenosti a zážitky jednotlivcov. Pochopiť, aký vplyv môžu mať veľké dejiny na každodenný život jednotlivca. Prepojiť minulosť so súčasnosťou.

Pomôcky:

počítač, projektor, biela tabuľa, farebné fixky, smartfón

Postup:**1. časť: Krížom krážom****(časová dotácia: 1 vyučovacia hodina)**

- Na bielu tabuľu premietneme slepú mapu sveta a požiadame žiakov, aby po jednom hovorili, aké krajiny sveta navštívili. Tieto miesta potom na tabuľi vyznačujeme fixkou. (Alternatívne môžeme použiť na premietanie aj interaktívnu tabuľu alebo bielu stenu. V tom prípade je potrebné mať mapu otvorenú v programe, ktorý nám umožní do nej kresliť/písať.)
- Rozdáme žiakom vytlačený príbeh pamätníka a zadáme im úlohu prečítať si ho a vyznačiť v ňom krajiny/mestá, ktoré počas svojho života navštívili.
- Následne spoločne s celou triedou vyznačujeme tieto miesta na mapu, ktorú sme použili v prvej aktivite. Odporúčame vyznačovať miesta inou farbou než tou, ktorú sme použili pri vyznačovaní destinácií, ktoré navštívili žiaci.
- Potom žiakov vyzveme, aby si opäť prešli príbeh a vyznačili/vypísali tie krajiny/mestá, ktoré pamätník navštívil pred rokom 1989. Spoločne ich potom na mape vyznačíme zakrúžkovaním.
- Kladieme otázky: Bolo bežné, aby počas komunistickej totality ľudia z Československa cestovali do zahraničia? Ako na to spomínajú vaši rodičia či starí rodičia? Čo bolo potrebné k vycestovaniu do zahraničia? Vďaka čomu mohol pamätník tak veľa cestovať? O obmedzení akej slobody hovoríme v súvislosti s obmedzovaním cestovania za hranice krajiny?
- Na záver diskusie prehráme audionahrávku číslo 6 z pamätníkovho profilu v databáze Memoryofnations.sk [TU](https://www.memoryofnations.sk).

2. časť: Aké je to nemôcť slobodne cestovať**(časová dotácia: 2 vyučovacie hodiny)**

- Prehráme audionahrávku, ktorou sme ukončovali predchádzajúcu vyučovaciu hodinu. Stručne zhrnieme, čomu sme sa na minulej hodine venovali.

- Rozdelíme žiakov na štvorčlenné skupiny. Úlohou každej skupiny bude spísať si zoznam ľudí zo svojho okolia (rodina, známami a pod.), o ktorých vedia, že v roku 1989 dovŕšili vek minimálne 25 rokov.
- Následne z tohto zoznamu s pomocou učiteľa/učiteľky vyberú, koho oslovia s prosbou o poskytnutie interview na tému cestovania počas totality.
- Pripraví si zoznam otázok, ktoré budú chcieť respondentovi/respondentke položiť.
- Okrem iných by mala zaznieť aj otázka, ako pamätník/pamätníčka vníma rozdiel v možnosti cestovať pred rokom 1989 a po tomto roku.
- Za domácu úlohu dostanú dohodnúť si osobné alebo online stretnutie s danou osobou a zrealizovať ho.
- Zahrajú sa na novinárov a interview si zaznamenajú na diktafón, následne ho prepíšu a upraví do publikovateľnej podoby. Na stretnutí sa s respondentom/respondentkou odfotia a fotografiu použijú ako titulný obrázok k interview.
- Na ďalšej vyučovacej hodine stručne prezentujú svoje zistenia. Vytlačený text interview vystavia na triednej nástenke, aby si ho mohol každý prečítať v plnom znení.

Reflexia:

Prezentáciu žiackych prác zakončí učiteľ/učiteľka sumarizáciou prednesených zistení. Aktivitu môže uzavrieť diskusiou napríklad použitím nasledujúcich otázok: Čo chcela vládnuca strana dosiahnuť obmedzením slobody pohybu? Aké prostriedky na to využívala? Aké pocity, dojmy vo vás zanechalo stretnutie s pamätníkom/pamätníčkou? Čo vo vás vyvoláva predstava, že by vám dnes štát zakázal vycestovať za hranice? Ako by to ovplyvnilo váš súčasný život alebo ďalšie roky?